Valiokunnan lausunto PeVL 34/2017 vp– K 14/2017 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2016

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2016 (K 14/2017 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tarkastusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- eduskunnan hallintojohtaja Pertti Rauhio, Eduskunnan kanslia
- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Maria Soininen, oikeusministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Juha Sarkio, valtiovarainministeriö
- johtaja Kaisa Alanne, Kuurojen Liitto ry
- erityisasiantuntija Marika Rönnberg, Kuurojen Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Perustuslakivaliokunnan mukaan valiokuntien on huolehdittava eduskunnan lausumiin kohdistuvasta seurantatehtävästä hallituksen kertomusta käsiteltäessä (ks. PeVM 1/2014 vp).

Eduskunta on hallituksen vuosikertomuksen 2016 liitteestä 3 ilmenevästi hyväksynyt perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta kolme lausumaa. Lausumat koskevat viittomakieltä käyttävien oikeuksia (HE 294/2014 vp, PeVM 10/2014 vp, EV 346/2014 vp), vaalijärjestelmän kehittämistä (HE 55/2014 vp, LJL 1/2015 vp, PeVM 4/2015 vp, EK 14/2015 vp) ja valituskieltoa virkaan ja virkasuhteeseen nimittämisestä (EK 22/2015 vp, PeVM 6/2015 vp, PNE 1/2015 vp).

Viittomakieltä käyttävien oikeudet

Viittomakielilaki tuli voimaan 1.5.2015. Lain hyväksymisen yhteydessä hyväksytyssä eduskunnan lausumassa edellytetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittoma-

kieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu.

Oikeusministeriö asetti viittomakielilain voimaantulon jälkeen viittomakielen yhteistyöryhmän, jonka toimikausi päättyi kertomusvuoden lopussa. Oikeusministeriö on sittemmin asettanut uuden viittomakielen yhteistyöryhmän vuoden 2018 lopussa päättyväksi toimikaudeksi. Ryhmässä on edustettuna viranomaistahojen lisäksi myös kansalaisjärjestöjä. Yhteistyöryhmä käsittelee valtioneuvoston piirissä ajankohtaisia viittomakieliin liittyviä asioita ja pyrkii varmistamaan hyvää tiedonkulkua keskeisten toimijoiden välillä. Lisäksi yhteistyöryhmä seuraa viittomakielilain toteutumista sekä pyrkii lisäämään eri toimijoiden tietoisuutta lain sisällöistä ja soveltamisesta.

Viittomakielen yhteistyöryhmä päivittää ja ryhtyy toteuttamaan edellisen yhteistyöryhmän laatimaa suunnitelmaa viittomakielilain jalkauttamisesta. Suunnitelma sisältää toimenpiteitä viittomakielilakia ja viittomakieliä koskevan tiedon levittämisestä muun muassa ministeriöiden ja kuntien virkamiehille sekä erityisesti opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sektorille. Perustuslakivaliokunta pitää yhteistyöryhmän toimintaa tärkeänä pyrittäessä viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutumiseen. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että kertomusvuonna on valmistunut oikeusministeriön yhteistyössä yhteistyöryhmän kanssa laatima selvitys suomenruotsalaisen viittomakielen kokonaistilanteesta.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevassa lausunnossa (PeVL 26/2017 vp) huomiota viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumiseen näissä palveluissa ja viranomaisten ja muiden julkista hallintotehtäviä hoitavien velvollisuuteen edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään (PeVL 26/2017 vp, s. 62). Myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen käytännön toteuttamisen suunnittelussa on valiokunnan mielestä tärkeätä huolehtia suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista.

Perustuslakivaliokunta on viittomakielilakiehdotusta koskevassa mietinnössä todennut, ettei esimerkiksi oikeus saada viranomaisen kustantamaa tulkkausapua viranomaisaloitteisia asioita käsiteltäessä aina toteudu, vaan viittomakielinen joutuu itse huolehtimaan tulkkausavusta (PeVM 10/2014 vp, s. 5/I). Saamansa selvityksen valossa valiokunta kiinnittää huomiota tulkkauksen asianmukaiseen toteutumiseen myös esimerkiksi terveydenhuollossa ja koulutuksessa. Ottaen huomioon tulkkauksen merkityksen viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kannalta valiokunta painottaa, että tilannetta mahdollisesti heikentäviä muutoksia tulkkauksen järjestämisessä tulee tarkoin seurata ja havaittuihin epäkohtiin puuttua.

Perustuslakivaliokunnan mielestä lausumassa korostettujen seikkojen toteuttaminen on vielä siinä määrin kesken, että lausuma on edelleen tarpeellinen ja se tulee säilyttää. Valiokunta korostaa myös sitä, että viittomakieltä käyttävien oikeuksien toteutuminen koskee laajasti valtioneuvoston eri ministeriöiden toimialoja.

Vaalijärjestelmän kehittäminen

Eduskunnan lausumassa edellytetään, että suomalaisen vaalijärjestelmän kehittämiseksi ja vaalilainsäädännön uudistamiseksi käynnistetään parlamentaarinen valmistelu, jossa otetaan huo-

mioon perustuslakivaliokunnan kannanotot. Eduskunta painottaa, että valmistelun tulee olla avointa ja siinä tulee laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti selvittää erilaisia vaihtoehtoja, joilla parhaiten voidaan lisätä vaalijärjestelmän toimivuutta ja nostaa äänestysaktiivisuutta, parantaa vaalien suhteellisuutta, pienentää ns. piilevää äänikynnystä ja turvata alueellinen edustavuus.

Perustuslakivaliokunta on useaan otteeseen käsitellyt suomalaiseen vaalijärjestelmään sisältyviä ongelmia (ks. näistä kootusti PeVM 4/2015 vp). Perustuslakivaliokunta korostaa eduskuntavaalien poliittisen suhteellisuuden turvaamista ja ns. piilevän äänikynnyksen alentamista niin, että jokaisen äänestäjän äänellä on vaaleissa samanlainen painoarvo, ja myös pienen vaalipiirin äänestäjä voi valita parhaana pitämänsä puolueen ehdokkaan tarvitsematta pelätä äänensä menemistä hukkaan. Samalla valiokunta haluaa korostaa, että suomalaiseen vaalijärjestelmään kuuluu suhteellisuuden lisäksi olennaisena periaatteena alueellisen edustavuuden turvaaminen. Vaalijärjestelmän kehittämisessä ja uudistamisessa tuleekin kiinnittää huomiota suhteellisuuden lisäksi myös alueellisen edustavuuden riittävään toteutumiseen (ks. PeVM 4/2015 vp, s. 4).

Eduskunnan lausuman mukaista valmistelua ei ole vielä aloitettu. Oikeusministeriön on tarkoitus asettaa syksyn 2017 aikana parlamentaarinen työryhmä, jonka jäsenet olisivat eduskunnassa edustettuina olevien ryhmien nimeämiä. Eduskunnan suurimman ryhmän edustaja toimisi työryhmän puheenjohtajana. Työryhmään voitaisiin nimetä myös asiantuntijoita, kuten politiikan tutkijoita.

Lausuma on edelleen tarpeellinen, ja se tulee säilyttää.

Valituskielto virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskevasta päätöksestä

Perustuslakivaliokunta on virkamiesoikeudellista sääntelyä arvioidessaan esittänyt, että muutoksenhakuoikeuden ulottamista koskemaan virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä harkittaisiin (PeVL 18/2011 vp, PeVL 51/2010 vp). Eduskunnan virkamiehistä annettua lakia koskevassa mietinnössä (PeVM 6/2015 vp) valiokunta on toistanut aikaisemman kantansa. Eduskunta on perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksytyssä lausumassa edellyttänyt, että hallitus valmistelee kiireellisesti esityksen valtion virkamieslain muuttamiseksi siten, että valituskielto virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskevasta päätöksestä poistetaan. Samassa yhteydessä tulee valmistella ehdotukset myös eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja muiden tarvittavien lakien muuttamiseksi niin, että perustuslain 21 §:n 1 momentissa jokaiselle taattu oikeus toteutuu kaikkia julkishallinnon virkoja ja virkasuhteita koskevissa nimityspäätöksissä.

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 77/2017 vp). Esitys on käsiteltävänä myös perustuslakivaliokunnassa. Esityksessä ehdotetaan, että valtion virkaan ja virkasuhteeseen nimittämistä koskevaan päätökseen saa lähtökohtaisesti hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Nimityspäätöksestä ei ehdotuksen mukaan kuitenkaan voisi valittaa muun muassa tilanteissa, joissa nimittämistoimivalta kuuluu tasavallan presidentille tai valtioneuvoston yleisistunnolle.

Eduskunnan kansliassa on aloitettu valmistelu eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamiseksi. Valmistelua varten asetetun työryhmän tehtävänä on virkanimityksiä koskevan muutoksenhakusäännöksen tarpeellisuuden ja sen sisällön määrittäminen. Perustuslakivaliokunnan saa-

man selvityksen mukaan valmistelussa on pidetty tarkoituksenmukaisena edetä valtion virkamieslain uudistamisen sisällön selkeytyessä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että eduskunnan valtiopäivätoiminnan erityisluonteen vuoksi valtion virkamieslaissa omaksutut sääntelyratkaisut eivät välttämättä kaikilta osin ole sellaisinaan sovellettavissa eduskunnan virkamiehistä annettua lakia uudistettaessa.

Virkamieslainsäädännön tämänhetkisessä valmisteluvaiheessa lausuma on edelleen tarpeellinen, ja se tulee säilyttää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 5.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Anna-Maja Henriksson r
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Outi Mäkelä kok
jäsen Ville Niinistö vihr
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ville Skinnari sd
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala